

VIRTUȚILE CĂLUGĂRULUI ÎN OPERA CUVIOSULUI PAISIE AGHIORITUL¹

Arhim. Ioan HARPA

Exarhul mănăstirilor din zona Botoșani, Arhiepiscopia Iașilor

Abstract

In the last decade, many books of the contemporary fathers from Mount Athos, but also of spiritual fathers from other Orthodox countries were published. All these books are full of advices relating to the spiritual life of the monk. The spiritual dialogues of Saint Paisios of the Holy Mountain remain very actual and necessary. In an agitated and confusing world, the advices of Saint Paisios are hopeful, joyful and encouraging whoever reads them. The monastic life, as the Fathers lived it and have defined it, is a way to foretaste the eternal life in the present. The monk, confident that he is waiting on another life, leaves this world and this life, with all its values, and strives to forge and to maintain in mind and in his heart, under his humble vestments and behind his poorly appearance, a very unearthly condition of his spirit's crucifixion.

Keywords: Saint Paisios of the Holy Mountain, spiritual life, monk, eternal life, monastic vestments.

Viața monahală, așa cum a trăit-o și au definit-o Sfinții Părinți care i s-au consacrat integral, este un mod de anticipare a Vieții veșnice în veacul prezent. Călugărul, având certitudinea că îl așteaptă altă viață, părăsește lumea și viața aceasta, cu toate valorile ei, și se străduiește să-și făurească și să-și întrețină în cugetul și în inima lui, sub smeritele lui veșminte și îndărătul sărăcăcioasei lui înfățișări, o stare cu totul nepământească, de răstignire a duhului.

În loc de a-și însuși, monahul este chemat să dăruiască. În loc de a vorbi, i se cere să tacă. În loc de a se plânge, monahul este chemat să pătimească în tăcere. Voinței de putere care clocotește

¹Referat prezentat în cadrul Simpozionului internațional „Întâlnirea cu părintele duhovnicesc: cuviosul Paisie Aghioritul (1924-1994)”, 13-15 noiembrie 2014, organizat la Centrul social-cultural „Sfântul Paisie” al Mănăstirii Neamț.

în sufletul fiecărui om, monahul îi preferă ascultarea și supunerea, în general. Vorbind, monahul are alte valori pe care le dorește și cărora este chemat să i se dedice toată viața. În această lume făurită pe alte criterii decât cele ce sunt obișnuite lumii acesteia, încercăm să pătrundem cu ajutorul Cuviosului Paisie Aghioritul.

1. Hotărârea monahului

Din ceea ce ne-a rămas scris și tradus în limba română de la Cuviosul Paisie Aghioritul, constatăm că starețul a cultivat încă din fragedă copilărie o mare nevoie spre a dobândi hotărârea cea bună, pentru a deveni monah. De fapt, el considera acest lucru temelie esențială, pe care cel ce intră în viața de mănăstire își poate zidi casa virtuților.

Adesea, celor care veneau la el pentru a-i cere sfat cu privire la calea pe care să o urmeze în viață, starețul le povestea despre sine următoarele: „De la unsprezece ani, citeam vieți de sfinți, posteam, privegheam și alte nevoițe multe făceam. Însă fratele meu cel mai mare căuta să mă împiedice de la acestea luându-mi cărțile și descurajându-mă în tot ceea ce făceam. Dar prin aceasta nimic nu izbutea, căci eu mergeam în pădure și continuam cu mare hotărâre să citesc și alte nevoițe să fac. Atunci Kostas, un prieten de-al lui i-a spus: «Îl voi face eu să le lase pe toate». Așadar, a venit și a început să îmi spună teoria lui Darwin. M-am clătinat atunci în credință și am spus în sinea mea: «Voi merge să mă rog și, dacă Hristos este Dumnezeu adevărat, mi se va arăta ca să cred». O umbră, un glas ceva îmi va arăta. Am mers și am început să mă rog și să fac metanii, dar nimic. În cele din urmă, fiind istovit, am încetat. Atunci mi-a venit în gând ceva ce-mi spusese Kostas și anume: «Sunt de acord, Hristos a fost un om important, drept, virtuos pe care L-au urât din pizmă pentru virtuțile Lui și L-au osândit cei din neamul Lui». Și mi-am spus: «De vreme ce este așa, și om să fi fost merită să-L iubesc, să-L ascult și să mă jertfesc pentru El [...]. Dumnezeu aștepta prin aceasta să vadă cum înfrunt eu situația. Îndată după aceea mi S-a arătat Însuși Hristos într-o lumină negrăită, m-a privit cu multă dragoste și mi-a spus: «Eu sunt Învierea și Viața; cel ce crede în Mine, chiar de va muri, viu va fi» (In 11, 25)”. Acest fapt dumnezeiesc i-a alungat tânărului

Arsenie toate gândurile de îndoială care tulburau sufletul său de copil, i-a întărit hotărârea de a urma viața monahală și de a rămâne neclintit în trăirea lui².

Așa îi sfătua pe tinerii care doreau să îmbrățișeze viața monahală. Să pornească pe această cale cu mare hotărâre și să fie conștienți că pornesc pe un drum fără întoarcere. Pentru aceasta însă, îi îndemna să înceapă o viață de nevoiță pe măsura acestor căutări, cercetând părinți duhovnicești harismatici, având duhovnici care să înțeleagă și să încurajeze viața monahală, studiind Sfânta Scriptură și *Viețile Sfinților*, împlinindu-și pravila zilnică și petrecând cât mai mult timp în viața de obște mănăstirească unde să se acomodeze cu pravila bisericii și cu ascultarea. Numai așa ajunge monahul să-și ia mântuirea în serios și să fie hotărât, și atunci inima lui arde pentru acest frumos ideal, mântuirea. Starețul se întreba pe bună dreptate ce altceva va putea lua în serios monahul, dacă nu mântuirea sufletului său. Când monahul nu uită că menirea lui aici pe pământ este dobândirea Împărăției lui Dumnezeu, atunci pătrunde în inima lui neliniștea cea bună care-i va strămuta sufletul în spațiul duhovnicesc, unde va găsi din belșug resurse duhovnicești pentru a se întări în hotărârea lui de a zbura la înălțime³.

Gândul bun ajută foarte mult la menținerea și chiar la sporirea hotărârii celei mântuitoare pentru monah. „Un gând bun are aceeași putere cu o priveghere de multe ceasuri. Când cineva ține, fie și pentru puțin timp, un gând de-a stânga asupra cuiva, orice nevoiță ar face, fie post, fie priveghere, se pierde”⁴.

Când monahul vede toate cu gând bun, se curăță și primește har de la Dumnezeu, pe când gândul rău îl lasă pe diavol să lucreze liber în inima lui. Când încredințăm lui Dumnezeu nădejțile noastre, Îl obligăm să ne ajute, să rămânem hotărâți și stăpâni pe orice situație. Gândul cel bun are dragoste în el și, după cuvântul Apostolului Pavel, cel ce îl dobândește nu cade nicicum (I Cor. 13).

² Ierom. Isaac, *Viața Cuviosului Paisie Aghioritul*, Editura Evanghелиsmos, București, 2005, p. 38.

³ *Ibidem*, p. 321.

⁴ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Nevoiță duhovnicească*, traducere din lb. greacă de Ieros. Ștefan Nuțescu, 2001, p. 18.

2. Evlavia monahului

Starețul Paisie considera că evlavia este pentru un monah cea mai mare virtute, deoarece ea atrage harul lui Dumnezeu. Așa cum o vedea și cum o înțelegea starețul, evlavia este frica de Dumnezeu, sensibilitate duhovnicească ce îi dă monahului simțământul sacralui, al prezenței lui Dumnezeu în chip intens, și-l face pe acesta să se poarte cu atenție și sfială. Insista asupra faptului că această evlavie trebuie să izvorască dinlăuntru, și nu să fie gesturi exterioare, lipsite de trăire, dintr-un pietism bolnăvicios. Evlavia monahului trebuie să înceapă de la lucruri mici și neînsemnate și să ajungă până la lucrurile esențiale și duhovnicești. De aceea, sfătuia adesea pe monahi, spunându-le că: „Există primejdia ca disprețuirea celor mici să înainteze și la cele mai mari și mai sfinte. Și fără să-și dea seama, îndreptățindu-se pe sine și spunând că «acesta nu-i nimic, cealaltă nu contează», monahul să ajungă la disprețuirea cu desăvârșire a celor dumnezeiești, devenind astfel lipsit de evlavie, nerușinat, ateu”⁵.

În această privință, starețul însuși se distingea prin felul lui evlavios deosebit de a se închina la icoane, de a se ruga la slujbe, de a lua anaforă și agheasmă, de a se împărtăși cu Sfintele Taine, de a ține icoana la procesiune, de a cânta în biserică, de a-și împodobi bisericuța chiliei sale. Era foarte scrupulos cu toate acestea, considerând loc sfânt nu numai biserica, ci și întreaga lui colibă. Chilia în care se ruga era aranjată ca o bisericuță cu iconostas cu multe icoane, în fața căruia avea o candelă nestinsă, tămâie și aprindea multe lumânări. Patul și-l socotea ca pe un mormânt, pe care așezase cărți și icoane, dar numai la căpătâi, pe care le folosea cu mare evlavie. Niciodată nu și-a permis să se întindă pe pat și să aibă picioarele întinse spre icoane, considerând acest lucru o mare lipsă de evlavie. „Atunci când voia să intre în Sf. Altar făcea metanie până la pământ, își lua fesul de pe cap, săruta crucea și intra prin ușa diaconească [...]. Pentru o perioadă de timp a avut rânduiala să nu mănânce nimic înainte de Sf. Împărtășanie timp de trezeci și trei de ore”⁶.

Din nemăsurata lui evlavie pe care o avea față de Taina Preoției, nu a primit să fie hirotonit, deși nu a avut nici o opreliște.

⁵ Jerom. Isaac, *op. cit.*, p. 423.

⁶ *Ibidem*, pp. 424-425.

Refuzul l-a justificat cu mare delicatețe zicând: „Hristos ne dă multe daruri mai ales nouă monahilor. Oare trebuie să le primim pe toate?”⁷.

Starețul avea convingerea că evlavia îl păzește pe monah de greșeli, de înșelări și de căderi în păcat, potrivit cuvântului: „Calea celor evlavioși o păzește Domnul” (Pilde 2, 8). „Îi sfătuia pe monahi să se străduiască din toată inima s-o dobândească. Spunea: «Mai ales monahul tânăr trebuie să fie tot numai evlavie». La aceasta îl ajută să ajungă studiul duhovnicesc neîncetat și să stea în preajma călugărilor evlavioși. Odată, un monah tânăr i-a cerut sfat starețului la ce să ia aminte mai mult în viața de zi cu zi în mănăstire, iar el i-a răspuns: «Să iei aminte la evlavie și la tine însuși»⁸. Altădată, un episcop rus l-a întrebat pe stareț pe cine să hirotonească întru preot, deoarece erau mai mulți candidați. Cuviosul i-a răspuns: „să nu hirotonească pe cei cultivați, pe cei cu voce bună, pe cei energici, ci pe cei evlavioși și curați”⁹.

Îi sfătuia pe monahi ca, odată cu viața curată pe care se străduiesc să o dăruiască drept jertfă lui Dumnezeu, să ia aminte și la darurile materiale pe care le foloseau la cultul public și la cel personal. Socotea o mare lipsă de evlavie ca în aceste momente de slujire să fie folosite lumânări, prescuri, vin și untdelemn de proastă calitate. Îndemna cu mare hotărâre să-i fie dăruite lui Dumnezeu toate puterile și toate gândurile și simțămintele curate din ființa monahului și nu căscăturile și plictiseala¹⁰.

3. Bucuria monahului

În slujba călugăriei, cel ce urmează a primi îngerescul chip este atenționat că „prin a fi batjocorit și ocărât și prigonit și de multe alte întristări și necazuri înconjurat, se închipuiește viața cea după Dumnezeu”¹¹. Plecând de la acest aspect esențial al vieții de nevoință călugărească, Cuviosul Paisie dezvoltă în dialogurile sale adevărate pagini filocalice, prin care analizează și, în același timp,

⁷ *Ibidem*, p. 425.

⁸ *Ibidem*, p. 426.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 429.

¹¹ *Molitfelnic*, EIBMBOR, București, 1998, p. 474.

dă și soluția duhovnicească de a depăși unele stări foarte periculoase pentru monahi. Prima încercare ce îl bântuie adesea pe monah este întristarea. Starețului îi displaceau monahii întristați și-i compara cu niște băcani păgubiți. Starea aceasta, în care ajung astfel de nevoitori, se datorează egoismului și dezvinovățirii de sine. Când monahul ia sarcina asupra sa, Dumnezeu ridică toată greutatea din inima lui. În aceste momente, el primește mângâiere și bărbăție duhovnicească, putând înfrunta cu curaj orice nevoie și ce-i stă înaintea și primind în schimb multă bucurie. Viața monahului trebuie să fie cât mai plină de bucurie și Dumnezeu, potrivit Cuviosului, chiar are pregătite pentru călugări cele mai mari bucurii. Cum să simți aceste bucurii dorind să stai cât mai mult lângă Hristos?¹²

Bucuria lumească dăruiește ceva vremelnic și trecător, pe când bucuria duhovnicească este viața paradisiacă la care este chemat să ajungă monahul prin răstignirea patimilor și apoi prin înviere duhovnicească. Ca să ajungă la această stare, monahul trebuie să aibă în vedere trei lucruri: să se miște cu simplitate, să nu se preocupe de ceilalți și să rostească rugăciunea lui Iisus. Dacă sufletul nu se încălzește cu această lucrare lăuntrică, nu poate înainta spre Dumnezeu. Când cele lăuntrice ale monahului se pun în rândul, atunci el se mișcă într-o altă atmosferă decât cea lumească, dobândind – așa cum spune Starețul – ritmul serafimilor care bat din aripi. Așa trebuie să bată și inima monahului, și atunci viața lui are o mare profunzime și dobândește o mare bucurie¹³. Cea mai mare bucurie însă vine din jertfă, din dăruirea de sine. Acesta e un semn că monahul s-a împăcat cu Dumnezeu și cu toată creația. Când monahul rabdă pentru dragostea lui Hristos chiar până la mucenicie, inima i se umple de desfătare duhovnicească și, cu cât suferă mai mult, cu atât se bucură mai mult, căci îl mângâie Hristos, Cel care tocmai pentru aceea S-a răstignit – ca să ștergă orice lacrimă de pe fața tuturor.

Ca să se poată tămădui total de întristare și să nu mai rămână nici o rămășiță în suflet, monahul trebuie să se învețe să îl slăvească pe Dumnezeu neîncetat. „Din straja dimineții până-n noapte”

¹² Cuviosul Paisie Aghioritul, *Patimi și virtuți*, vol. V, Editura Evanghelistos, București, 2007, p. 300.

¹³ *Ibidem*, pp. 303-304.

(Ps. 129, 6), monahul trebuie să spună neîncetat „Slavă Ție, Dumnezeu!” . „Dacă vrei să trăiești Raiul încă din această viață – îi spunea unei monahii –, privește mai ales la binefacerile și la darurile bogate ce ți le-a dat Dumnezeu și adu laudă de recunoștință Binefăcătorului. Recunoștința împreună cu cugetarea smerită și cu nevoița, făcute cu mărinimie de suflet, atrag neîncetat puteri cerești și binefaceri dumnezeiești”¹⁴.

„Doxologia le sfințește pe toate. Prin ea, toate devin sărbătoare și bucurie pentru că acolo unde se slăvește Dumnezeu, diavolul – semănătorul întristării – nu poate să stea”¹⁵. Starețul însuși, slăvindu-L neîncetat pe Dumnezeu și nevoindu-se cu pilduitoare mărinimie de suflet, era un om din care radia multă bucurie, ce o transmitea și altora. Adesea, povestea istorioare pline de har, care provocau un râs spontan și mângâiau suflete întristate.

4. Neîndreptățirea monahului

Unul din gândurile de căpetenie care trebuie să stăruie cât mai mult în mintea monahului este acela de a primi necinstea ca pe o cinste, paguba ca pe un câștig, nedreptatea ca pe dreptate, gândind că cel mai neîndreptățit este Hristos și că cei nedreptățiți sunt copiii cei mai iubiți ai lui Dumnezeu¹⁶.

Nu există nimic comun între viața duhovnicească a unui monah și îndreptățirea de sine. Prin aceasta, te desparți absolut de Dumnezeu, tai orice legătură cu El. Cel ce se îndreptățește pe sine nu are nici o sporire duhovnicească și nici lăuntric nu se odihnește¹⁷.

Cel care are lucrare duhovnicească are totdeauna circumstanțe atenuante pentru toți, dându-le tuturor dreptate, iar pe sine nicio-dată nu se îndreptățește, chiar și atunci când are dreptate. Îndreptățirea se datorează egoismului și este o cădere ce alungă harul lui Dumnezeu. Ea este o tâlcuire satanică a lucrurilor¹⁸. Monahul, cu cât este mai lumesc, cu atât are mai multe drepturi; cu cât este

¹⁴ *Ibidem*, p. 145.

¹⁵ *Ibidem*, p. 147.

¹⁶ *Idem*, *Nevoiuță duhovnicească*, vol. III, Schitul Lacu, Sf. Munte Athos, 2001, p. 82.

¹⁷ *Ibidem*, p. 91.

¹⁸ *Ibidem*, p. 95.

mai duhovnicesc, cu atât are mai puține drepturi. Monahul trebuie să aibă întotdeauna numai obligații, pentru că drepturile monahului le ține Hristos pentru cealaltă viață¹⁹.

Din clipa în care monahul caută să nu fie nedreptățit, să nu se ostenească prea mult, să nu se piardă osteneala lui, este ca și cum nu ar crede că există Dumnezeu, că există altă viață, judecata viitoare și răsplătirea dumnezeiască²⁰.

Dacă atunci când i se face observație monahul se dezvinovățește, aceasta descoperă că are în el vie încă întreaga gândire lumească. Dumnezeu iconomisește să fie nedreptățit de alții sau să i se spună un cuvânt, pentru ca să i se șteargă ceva din păcate sau să depună ceva în cealaltă viață. Trebuie să se bucure abia când nu-i apreciază oamenii ostenele și nu i se răsplătesc, pentru că aceste ostenele le va avea în vedere Dumnezeu și le va răsplăti cu răsplată veșnică²¹.

5. Noblețea duhovnicească a monahului

Noblețea, așa cum spunea Cuviosul Paisie Aghioritul, este însușire dumnezeiască, pentru că Hristos ne-a arătat mai întâi ce înseamnă ea: jertfă! Hristos a înnobilat firea noastră tocmai prin totala Sa dăruire, în jertfa de pe Cruce. „Ce-a păstrat Hristos pentru El însuși? Nimic. A dat totul. S-a jertfit și Se jertfește mereu pentru noi toți. Ne dă dragostea Sa și ia păcatele noastre”²². Noblețea duhovnicească a unui suflet arată apropierea/înrudirea acestuia cu Hristos-Dumnezeu, vădită prin neîncetata jertfire de sine pentru aproapele (chipul lui Dumnezeu).

Monahul, atunci când se răstignește, la călugărie, nu mărturisește altceva decât această dorință de înnobilare, urmând jertfa lui Hristos, redobândirea înrudirii sale cu Dumnezeu prin jertfa proprie necondiționată.

Noblețea monahului se vedește, în primul rând, prin starea aceasta de permanentă jertfire, prin smerenie, prin râvnă curată și simplitate, prin cinste și lipsă de interes, prin pacea lăuntrică

¹⁹ *Ibidem*, pp. 110-111.

²⁰ *Ibidem*, p. 112.

²¹ *Ibidem*, p. 85.

²² *Idem, Patimi și virtuți...*, p. 247.

și îndelunga răbdare, prin bucuria duhovnicească. Așa cum spune Sfântul Apostol Pavel: „împotriva unora ca acestea nu este lege”. Începutul îl face lepădarea de sine, necruțarea și ascultarea, pe care monahul o făgăduiește la călugărie. Noblețea nu poate suferi să nedreptățească sau să deranjeze pe altul, dar se bucură când el este nedreptățit sau deranjat. În sensibilitatea duhovnicească nu încap iubirea de sine, ci iubirea de Dumnezeu și de aproapele. Noblețea nu ia în seamă nici primejdia, nici osteneala, ci aleargă cu vitejie să ajute pe cel slab și neputincios, fără să aștepte nimic în schimb. „Nimic altceva nu-L înduioșează atât de mult pe Dumnezeu ca noblețea. Ea este receptorul harului dumnezeiesc”. „În toate este nevoie de noblețe duhovnicească. Dacă cineva nu va înțelege lucrul acesta, chiar de va face trei privegheri pe săptămână sau de va ține de trei ori pe lună post negru de trei zile sau se va ruga ore întregi, chiar de-și va păstra și curăția trupeză, toate acestea nu-i vor fi de nici un folos [...]. Să nu existe înăuntrul lui interes propriu, voie proprie, egoism, dorință de a plăcea oamenilor și celelalte, pentru a se face plăcut lui Dumnezeu [...]. Numai prin noblețe monahul reușește să intre pe aceeași frecvență cu Dumnezeu și să aibă legătură cu El, să lucreze pe frecvența lui Dumnezeu”²³.

6. Rugăciunea

Principala nevoie a monahului în toată viața lui este aceea de a dobândi rugăciunea adevărată. Acestui lucru starețul i-a dat o mare importanță și credea că slujirea lui nu este alta decât să facă rugăciune. A încercat toate modurile și felurile rugăciunii. Încă de când era mirean citea slujbele Bisericii și se nevoia cu Rugăciunea lui Iisus. Ca tânăr monah, era nelipsit de la slujbele bisericesti și, de asemenea, a învățat bine rânduiala tipicului bisericesc.

Fiind încercat în toate felurile de rugăciune, a sfătuit la rândul său și pe alți monahi cum să deprindă rugăciunea cea adevărată. Starețul dădea multă importanță dispoziției sufletești. Știa din experiență cum trebuie folosit timpul liber pentru rugăciune și de

²³ *Ibidem*, p. 248.

aceea sfătuia: „Pentru ca viața duhovnicească să fie ușoară, nu trebuie să ne constrângem pe noi înșine, ci să ne întrebăm: «Vrei să citim pravila? Să citim la Psaltire? Să facem o plimbare și să rostim rugăciunea? Sau să facem un Paraclis cu metanii?»». Făcând astfel, mintea nu obosește, deoarece o face cu dispoziție. Sfătuia pe monahii tineri să nu se dedice exclusiv numai Rugăciunii lui Iisus, ci să citească și puțină pravilă, ca nu cumva să arunce metaniile”²⁴. Îndemna la studiu continuu, căci prin aceasta se adună mintea, se încălzește inima și se pregătește pentru rugăciune. Noaptea, înainte de canon, nu este nevoie de studiu duhovnicesc, deoarece mintea este curată și odihnită. Mai ales cercetarea Sfintei Scripturi este necesară atunci pentru sfințirea sufletului. În restul timpului, recomanda lectura unor cărți pline de sevă duhovnicească, precum Sfântul Isaac Sirul, care au puterea să hrănească cu „vitamine duhovnicești” timp de cel puțin o săptămână pe cel ce le studiază.

Psalmodia, potrivit Cuviosului Paisie, trebuie să constituie o îndeletnicire de căpătâi în viața monahului rugător. Deși este o rugăciune nedesăvârșită, ea este necesară atât la privegherile de noapte din biserică, deoarece prin aceasta slujba dobândește o măreție deosebită ce învăpăiază inima de dragoste duhovnicească, cât și în afara slujbelor, atunci când suntem mârniți. Psalmodia îl alungă pe diavol, deoarece este rugăciune și în același timp disprețuirea lui²⁵.

Starețul considera însă lucrul cel mai firesc ca monahul să se nevoiască cu Rugăciunea „Doamne Iisuse”. Numele lui Iisus este atotputernic, iar rugăciunea lui Iisus este o armă înfricoșătoare împotriva diavolului. Înainte de a ne ruga, să ne mărturisim lui Dumnezeu, după ce mai întâi ne-am mărturisit starețului nostru, iar apoi să ne rugăm din inimă. Astfel, punem în fiecare zi început bun²⁶.

La întrebarea ce ne ajută mai mult în rugăciune, starețul a răspuns: „Simțirea păcătoșeniei noastre și recunoștința față de Dumnezeu, față de darurile primite de la El, ne fac să rostim

²⁴ Ierom. Isaac, *op. cit.*, pp. 470-471.

²⁵ *Ibidem*, pp. 471-472.

²⁶ *Ibidem*, p. 475.

rugăciunea cu mărimă de suflet și nu mecanic”²⁷. Starețul voia ca asceza să însoțească rugăciunea. Celorlalte tehnici nu le dădea nici o importanță, ci considera că duc uneori la înșelare²⁸.

Monahul trebuie să intre într-un tipic monahal, iar la fiecare zece ani să facă o «revizuire» a puterilor lui și potrivit cu ele să se nevoiască. La tinerețe este nevoie de mai multă osteneală, iar obișnuința are o mare putere²⁹. Când monahul se mărginește să rostească Rugăciunea lui Iisus numai în biserică, se aseamănă cu mireanul care merge la biserică numai duminica. Să ai întotdeauna în gura ta preadulcele nume al lui Iisus și să faci ascultarea liniștit și cu înțelepciune ca să nu-ți fure vrăjmașul mintea și ca să-ți se îndulcească sufletul. Mare lucru este să-ți petreci toată ziua în rugăciune. Astfel, se sfințește tot ceea ce faci în ascultare și se sfințesc toți cei ce se folosesc de ascultarea ta.

Dacă rostește cineva Rugăciunea lui Iisus mecanic, fără simțirea păcatelor, atunci rugăciunea nu-l ajută să se lepede de omul vechi.

Monahul nu trebuie să fie leneș, un om care să nu muncească, ci să stea să spună numai rugăciunea. În această situație va fi asemenea celor care practică yoga și autoconcentrarea. Monahul, dimpotrivă, și mai ales cel tânăr, trebuie să aibă noblețe duhovnicească, să alege fără rezerve acolo unde îi cere ascultarea. Rugăciunea fără osteneală și fără ascultare este ca un prunc lepădat.

Calea cea mai sigură este să cultive cineva rugăciunea cu noblețe, adică să cugete la marile binefaceri ale lui Dumnezeu și, totodată, la marea lui recunoștință față de El. Să nu aibă voie proprie, ci mărinimie și jertfire de sine.

Puterea cea mare a minții, care aleargă cu o viteză mai mare decât cea a luminii, trebuie să o îndreptăm în înțelegere spre Dumnezeu. Dacă această putere este risipită, atunci omul face doar o lucrare cerebrală și, din chip al lui Dumnezeu, ajunge mașină. Atunci, îndată intervine vrăjmașul și o exploatează spre cele pământești și păcătoase. Dacă în chilie și la biserică ne străduim să ținem mintea la Dumnezeu, tot astfel și în timpul ascultării se cuvine să facem. Altfel, adunăm balast pe care ne va veni foarte greu să-l aruncăm.

²⁷ *Ibidem*, p. 476.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, p. 477.

7. Dragostea monahului

Vârful și cununa tuturor nevoițelor făcute de monah sunt dragostea. Monahul trebuie să ardă de dragoste dumnezeiască pentru oameni și pentru toată zidirea lui Dumnezeu. Starețul însuși mărturisea despre sine: „Inima îmi spune să iau cuțitul, s-o tai bucățele, s-o împart lumii și apoi să mor”³⁰. Îndemna pe monahi să dea o mare importanță milosteniei. Pentru el, milostenia era un criteriu ca să cunoască dacă cineva este sau nu vrednic de mila dumnezeiască și de mântuire. Chiar dacă cineva este indiferent în cele ale credinței, dar dacă îl doare pentru un bolnav, dacă face milostenie, să nu te temi pentru el³¹.

Atunci când monahul primește ceva, se bucură omenește, dar atunci când dă ceva se bucură duhovnicește. Câștigul duhovnicesc se face prin dăruire³². Starețul îi îndemna pe monahii care veneau la el să fie într-o permanentă stare de dăruire pentru că așa vor putea deveni vistierii ale harului și, prin generozitatea lor, vor ajuta duhovnicește pe oameni³³. Monahul, cu cât face binele, cu atât se topește, devine în întregime bun și aruncă sinea sa. Când va face din problemele altora problemele sale, atunci el nu mai are nici o problemă³⁴. Atunci când din dragostea sa nu se scoate pe el însuși, dragostea – oricât de mare ar fi – nu este curată, ci râncedă. Dar atunci când se scoate pe el însuși, ea este strălucită. Se poate ca monahul să se ostenească, să se nevoiască, dar dacă dragostea lui nu este curată și strălucită, nu va găsi roade. Dumnezeu i-a dăruit marelui Antonie harisma de a face minuni, pentru că avea dragoste curată, în timp ce ostenelele altor călugări, care erau mai mari în nevoițe, s-au pierdut oarecum. De aceea starețul spunea: „Monahii au prilejurile pe care nu le au mireni. Numai ei pot să dobândească dragoste dumnezeiască. Și astfel monahul ajunge să-l vadă pe aproapele ca pe tatăl său, ca pe fratele său, pe fiecare bătrână ca pe bunica sa, pe fiecare bătrân ca pe bunicul său,

³⁰ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*, Editura Evanghelismos, 2003, p. 19.

³¹ Ierom. Isaac, *op. cit.*, pp. 496-497.

³² *Ibidem*, p. 497.

³³ *Ibidem*, p. 498.

³⁴ *Ibidem*, p. 501.

indiferent dacă celălalt este frumos sau urât. Însă pentru a ajunge aici, trebuie să păzim poruncile lui Dumnezeu”³⁵.

De asemenea, îi sfătuia pe monahii din obște: „Cultivați duhul frățietății. Mai întâi să-l odihnesc pe fratele meu, apoi viața mea devine Rai. Hristos a spus: «Orice veți face acestui frate mai mic, Mie îmi faceți». Dacă cineva îl ajută pe cel sărac, pe cel chinuit, gândește-te ce-ar fi făcut dacă ar fi fost Hristos”³⁶. Întotdeauna trebuie să acționăm nu după cum ne odihnește pe noi, ci așa cum îl odihnește pe celălalt și atunci toți vor fi odihniți și va exista dragoste adevărată³⁷.

Starețul mai spunea: „Trebuie să dobândim dragostea lui Dumnezeu, să tresalte inimile noastre. Dar până acolo e nevoie de nevoie, de luptă. Tot o manifestare a dragostei monahului este și atunci când el trebuie să mustre cu durere pe cei ce se abat de la dreapta credință și de la orice mod de manifestare a dreptății. Precum o mamă își ceartă copilul, iar acela nu pleacă de lângă ea, așa este chemat să facă și monahul zilelor noastre. Oamenii simt că muștrarea venită de la o astfel de persoană este izvorâtă din adevăr și sunt dispuși să primească toate observațiile și muștrările lui și în același timp să se simtă în siguranță”³⁸.

Uimitoare și nepământească trebuie să fie dragostea monahului față de cei ce-l supără. Deși în aceste momente el suferă de o durere adâncă a sufletului, mai ales când este asuprit pe nedreptate, când aproapele său îi face rău, când inventează anumite lucruri neadevărate despre el, când îl judecă. Tocmai în aceste momente, monahul trebuie să iubească vrăjmașii, să se roage pentru ei, să-i compătimească, ca pe unii care se vor munci veșnic în iad dacă nu se vor pocăi. „Dacă nu-i iertăm pe ceilalți, ne vom afla în afara Raiului”, spunea adeseori Starețul³⁹.

Concluzii

În ultima perioadă au apărut multe cărți, atât ale unor părinți atoniți contemporani, cât și ale altor părinți duhovnicești care s-au nevoit și în alte țări ortodoxe, cărți pline de sfaturi ce au în

³⁵ *Ibidem*, p. 505.

³⁶ *Ibidem*, pp. 506-507.

³⁷ *Ibidem*, p. 507.

³⁸ *Ibidem*, p. 499.

³⁹ *Ibidem*.

vedere viața și nevoița duhovnicească a călugărului. În acest context, constatăm că dialogurile duhovnicești ale Cuviosului Părinte Paisie Aghioritul, pe care cititorul român le are la îndemână prin osteneala celor de la Editura Evanghelistos, rămân foarte actuale și necesare. Într-o lume din ce în ce mai agitată și mai confuză, mai ales pentru cei din cinul monahal, sfaturile Cuviosului Stareț sunt pline de nădejde, dătătoare de bucurie și au menirea să încurajeze pe cel care le citește și dorește să se nevoiască cu hotărâre și mărinimie de suflet. De asemenea, ele întăresc convingerea pentru cei din cinul monahal că sfântul stareț avea mare dreptate când spunea: „Mulți sfinți ar fi dorit să trăiască în vremea noastră ca să se nevoiască”⁴⁰, prin aceasta arătând că toate vor fi depășite cu bine de cel care își dobândește virtuțile duhovnicești adevărate și iubește osteneala.

⁴⁰ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*, Chilia „Bunei-Vestiri”, Schitul Lacu, Sf. Munte Athos, 2000, p. 32.